

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация за присъждане на научна и образователна степен „доктор”

по

професионално направление

3.4. Социални дейности

(Клинична социална работа с лица с психични разстройства)

Тема на дисертацията: “Сравнителен анализ на Европейски модели на социална работа за хора с психични разстройства”

Автор: Флутра Муста

Научен ръководител: доц. дпн Моника Богданова

Рецензент: проф. дпн Надежда Витанова

Представеният дисертационен труд е придружен от необходимите документи и материали на хартиен и електронен носител, според изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ “Св.Климент Охридски”.

Докторантката е приложила 17 броя статии, вкл. публикувани заглавия от участия в национални и международни конференции, от които - 6 със самостоятелно авторство и 11 – в съавторство. Съдържанието на посочените публикации в различна степен са свързани с темата на дисертацията.

В процеса на университетското си обучение и чрез професионалните си дейности Флутра Муста усвоява умения и компетенции, съответстващи на научните ѝ интереси и научната област, в която е разработен дисертационният труд.

***Професионално развитие** на Флутра Муста включва обучение във Факултет по образователни науки на Университет „АлександърДжувани“ Елбасан/ Албания – с образователна степен “бакалавър” и “магистър” по Социални дейности.*

Зачислена е като докторант към катедра “Социална работа” на СУ “Св. Кл. Охридски” през 2017 г.

От 2019 г. и до сега Флутра Муста работи като социален работник в Психиатрична Болница “СадиқДинчи” Елбасан /Албания към Университет „АлександърДжувани, в който има и преподавателска дейност.

Съдържанието и структурата на дисертацията са резултат на целенасочено теоретично и емпирично изследване, построено върху **идеята за концептуалното и практическо усъвършенстване на социалната работа с хора с психични разстройства, чрез сравнителен анализ на Европейски модели – предимно в Албания, Италия и България.**

Концептуалният план на дисертацията разкрива възможността да се приложи системно изследване, както по **теоретично** изведени значими критерии, така и да се открие **практическата значимост на емпириката**. В този смисъл и като се имат предвид съвременните методически, психологически, социални и здравни параметри на социалната работа, проблематиката на дисертацията се характеризира с **теоретична и научно-практическа значимост и актуалност**.

Трудът е структуриран в **увод, две основни глави и принадлежащите им 15 подчасти**, заключение, препоръки, списък на използвана литература и приложения – **общо 239 стр.**

Посочените заглавия в библиографската справка са 110, от които 2 - на кирилица и 108 на латиница. Заглавията са **подходящо подбрани**, съобразно целта и съдържателните параметри на научния труд.

В изложението са поместени 17 схеми и 6 таблици, които систематизират и онагледяват много добре резултатите от изследването.

Дисертантката показва разбиране за необходимостта да бъдат целенасочено организирани и оптимизирани специфичните подходи и методи на социалната работа в областта на психичното здраве, приложими в различни условия, включително психиатрични болници. **Подчертава се ролята на социалните работници за успеха на лечението на лица с психични проблеми.** В тази

посока добре са формулирани **обектът и предметът, целта, теоретичните и научно-приложните задачи** на изследването.

Посочени са **методите на изследването**: библиографски, анализ и сравнение на данни, полуструктурирано интервю и наблюдение.

Не са приложени статистически методи за обработка на емпириката.

Формулирана е **хипотеза**, като към основната формулировка са диференцирани три “допускания”, около които според авторката “гравитира хипотезата”.

Смисловият акцент обаче на тези “допускания” по-скоро звучи като твърдение и затруднява очертаването на връзката с целта, задачите и основната формулировка на хипотезата.

Първа глава на изложението включва 8 основни заглавия със съответните подточки, в които дисертантката се стреми да представи теоретичната постановка на изследването, чрез съчетаването на исторически, психосоциални, психологически и методически подходи:

- Авторката проследява в **исторически план** грижата за психично болните в Италия, Албания и България. Накратко се е очертана организацията на услугите за психично здраве и в някои други европейски страни: Дания, Англия, Холандия.

*В този интересен исторически преглед авторката не успява да приложи **сравнителен анализ**, който е необходим като част от теоретичната постановка на проведеното емпирично изследване.*

- Очертани са организацията и областите на социална работа в сферата на психичното здраве.

- **Сполучливо** са представени медицински, психосоциален и био-психосоциален модели (на кризисната интервенция, на екологичното развитие, функционален модел, терапевтични модели и др.), от които произтичат и методите на социална работа в сферата на психичното здраве.

- С основание се акцентира върху **ролята на социалния работник** и различните видове услуги, които той практикува в сферата на психичното здраве.

Като цяло теоретичното изследване се отличава не само с целенасоченост и ясна структура, но и с проява на личната позиция на авторката към посочените по-горе теоретични данни.

Във **втора глава** от дисертацията авторката представя **емпиричното си изследване**, което е проведено в Италия, Албания, България и обхваща **четири области на услугите за психично здраве**:

- в центровете за психично здраве в общността;
- в психиатрични болници или психиатрични отделения;
- в жилищни структури от семеен;
- в дневни центрове за психично здраве.

Преди да проследи емпиричните данни авторката представя добре дизайна, методологията, етапите, целта и задачите на емпиричното изследване.

Основни методи за емпиричното изследване са:

- наблюдение, придружено с «описание на случай»;
- интервюта със социални работници, практикуващи в посочените по-горе области на услугите за психично здраве.

Описанията на случаи са много добре структурирани по посока на семейната и лична история на пациента, историята на заболяването, психичния му и поведенчески статус, лечението и специфичните интервенции на социалния работник.

Приложените **интервюта** включват отворени и затворени въпроси, чиято цел е систематизиране на данни за услугите, интервенциите, ролята на социалния работник и основните тенденции на грижите му за хора с психични аномалии.

По отношение «ролята на социалния работник» липсва диференцирано представяне на емпириката съобразно структурата ѝ – разбиране, отношение и очакване, от която произтичат функциите на специфичната му дейност и видовете услуги при работа с психично болни.

Много добре са структуриране схемите и таблиците, в които са диференцирани услугите и интервенциите на социалния работник в различните области на услугите за психично здраве.

Липсват количествени данни и алтернативният им анализ, които са съществена част от обработката на емпириката.

Заклучението на дисертационния труд обобщава резултатите според хипотезата на изследването, което дава възможност на авторката да направи обосновани **препоръки** към дейностите на клиничния социален работник, тяхната насоченост и практическа значимост.

Следва да се подчертае, че в цялото изложение на дисертацията проличава личната ангажираност и конструктивно отношение на Флутра Муста към представеното теоретично и емпирично изследване.

Посочените до тук основни акценти в съдържанието на дисертацията и направените **текущи** забележки ми дават основание да отправя няколко **препоръки и въпроси** към докторанта, както и да посоча основни **приносни моменти**:

Препоръки:

- Разгърнатото съдържание, включено в две главии принадлежащите им подчасти, би могло да се обобщи диференцирано, чрез извеждане на съответни **обобщения в края на всяка глава.**

- Променливи в емпиричното изследване биха могли да бъдат разграничени, като “зависими” и “независими”.

- Значимостта на конструктите, включени в схемите от 1 до 17, би могло да бъде подчертана, чрез проследяване на **възките и взаимните зависимости между тях.**

Въпрос: С какво се характеризират очакването, разбирането и отношението на **клиничния социален работник** към професионалната му роля, като се има

предвид, че тези характеристики са базисни субективни предпоставки за успешното приложение на представените в дисертацията модели на социална работа за хора с психични разстройства?

По-значими приноси на дисертационния труд за теорията и практиката са следните:

- Налице е оригинална **концепция** за значимостта на моделирането при очертаване работата на клиничния социален работник с хора с психични разстройства.

- Дисертантката успешно отстоява в теоретичен и емпиричен план **авторската си теза и отношение**, които са свързани с **многоаспектен поглед** към професионалната роля на клиничния социален работник.

- С приносно значение е сравнителният анализ на модели за социална работа за хора с психични аномалии в България, Албания и Италия.

Авторефератът на дисертацията отговаря на съдържанието и структурата на дисертационния труд и подчертава най-значимите му приносни аспекти.

Заключение

Дисертацията на Флутра Муста се отличава с **актуална проблематика** и в теоретичен и емпирико-изследователски план.

Пространното изложение е добре структурирано и логично подредено.

Авторката постига целите си и представя убедителни резултати в **потвърждение на авторските си тези.**

В цялото изложение на дисертацията проличава **личната ангажираност и конструктивно отношение** на Флутра Муста към разработената от нея проблематика

Считам, че дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности за прилагането му в СУ «Св. Климент Охридски».

Казаното по-горе ми дава основание да предложа на Уважаемото научно жури да присъди на Флутра Муста образователната и научна степен «Доктор» по професионално направление 3.4. «Социални дейности (Клинична социална работа с лица с психични разстройства)».

20. 07. 2021 г.

Рецензент:

(проф. д.п.н. Н.Витанова)